

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
Вісник аграрної науки Причорномор'я

*Науково-теоретичний фаховий журнал
Видається Миколаївським державним аграрним університетом*

Випуск № 4 (43)

2007 р.

УДК 663.2:339.5 (477)

**СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ У СФЕРІ
ТОРГІВЛІ ВИНОПРОДУКЦІЄЮ**

Б.К.Супіханов, кандидат економічних наук

Розглядається стан, тенденції, географія експорту та імпорту вино-продукції, зміна їх обсягів і структури за період 2000-2006 рр. в умовах глобалізації світового ринку вина і перевиробництва його в Україні.

Вступ. Глобалізація світового ринку вина і лібералізація торгівлі передбачають активізацію зовнішньоекономічної діяльності України у сфері винопродукції, за рахунок якої підприємства в умовах перевиробництва отримують можливість повніше використовувати свій потенціал. Участь у міжнародній торгівлі є чинником підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти зовнішньоторговельної діяльності України у сфері винопродукції розглядалися в роботах ряду авторів [1, 2, 3, 4], де приділялася увага необхідності:

- трансформації експортно-імпортного регулювання до вимог ВТО з урахуванням перспектив і тенденцій у світовій торгівлі;
- оптимізації структури зовнішньої торгівлі і недопущенню дестабілізації внутрішнього ринку;
- стимулюванню збільшення питомої ваги готової продукції у структурі експорту та зменшення сировини; захисту внутрішнього ринку і власних товаровиробників;
- недопущенню несумлінної конкуренції; закріпленню

України на традиційних ринках збуту і розширенню ринків у перспективі.

Проте ці питання розглядалися в межах тимчасового періоду до 2000 року.

Формування цілей статі. Мета статті – аналіз стану та тенденцій зовнішньоторговельної діяльності України у сфері торгівлі винопродукцією за період 2000–2006 рр. для визначення можливості збільшення і розширення напрямів експорту й обмеження імпорту в умовах, що склалися на внутрішньому ринку, глобалізації світового ринку вина і лібералізації торгівлі.

Результати досліджень. Питома вага експорту в загальному обсязі виробництва вина в 2006 році склала 8,3%, ігристих вин – 6,9%, коньяку – 5%. Чіткої тенденції зростання цього показника за останні роки немає. Враховуючи наростаюче перевиробництво винопродукції, необхідно збільшувати експорт темпами, що перевищують це зростання.

Обсяги експорту винопродукції, включаючи вина тихі, ігристі та виноматеріали (код 2204 Гармонізованої системи) в 2005 році порівняно з 2000 роком зросли майже в два рази і склали 1957,2 тис. дал. У грошовому виразі зростання експорту складо 2,5 раза за рахунок підвищення цін (табл. 1). У 2006 році обсяги експорту по цьому виду продукції знизилися на 5,8% порівняно з 2005 роком і становили 1844 тис. дал. У грошовому виразі експорт виріс на 13% за рахунок збільшення цін у середньому майже на 20%. Слід зазначити, що експортні ціни зростали випереджаючими темпами порівняно з цінами на готову продукцію на внутрішньому ринку. Оскільки Росія, основний споживач виноробної продукції України, в 2006 році відмовилася від ввезення вин з Молдови, то можна припустити, що цей рік міг би бути сприятливим для нарощування експорту. Проте, як свідчать наведені дані, підприємства-експортери не скористалися ситуацією для розширення своєї ринкової ніші. Збільшення експортних цін у порівнянні з попереднім періодом і цінами внутрішнього ринку призвело до фінансового виграшу, але в короткостроковому періоді. Це свідчить про відсутність експортної стратегії підприємств, направленої на збільшення їх питомої ваги на ринку.

Таблиця 1
Географія, обсяги експорту та імпорту винопродукції України за період 2000-2006 рр.

Показники	Тис. дал		Тис. дол. США		Ціна 1 дал, дол. США		Темпи зростання, %						
							обсягів		вартості				
	2000р.	2005р.	2000р.	2005р.	2000р.	2006р.	2005 р.	2006 р.	2005 р.	2006 р.			
	2000р.	2005р.	2000р.	2005р.	2000р.	2006р.	до	до	до	до			
	2000р.	2005р.	2000р.	2005р.	2000р.	2006р.	2000 р.	2005 р.	2000 р.	2005 р.			
Експорт													
Всього	1004,1	1957,2	1844,0	11878,8	2959	33450	11,83	15,12	18,14	194,9	94,2	249,1	113,0
У т. ч. в країні СНД	790,7	1728,1	1688	6797,7	24287	28439	8,6	14,05	16,84	218,5	97,7	357,3	117,1
з них: до Росії	670,9	1347,3	1276	5703,1	21708	25441	8,5	16,11	19,93	200,8	94,7	380,6	117,2
в інші країни світу	213,4	229,1	155	5081,0	5309	5011	23,81	23,2	32,23	107,4	67,9	104,5	94,4
Імпорт													
Всього	898,0	2242,7	4384	9557,4	32353	51212	10,64	14,43	11,68	249,7	195,5	338,5	158,3
У т. ч. з країн СНД	678,0	1862,3	4207	7940,7	25117	42623	11,71	13,49	10,13	274,7	226,0	316,3	189,7
з них: з Росії	-	-	25	-	-	252	-	-	10,22	-	-	-	-
з інших країн світу	220,0	380,4	177,4	1616,7	7236	8591	7,35	19,02	48,42	172,9	46,6	447,6	118,7
Сальдо													
Всього	+1062	-285,5	-2540	+2321,4	-2757	-17762	-	-	-	-	-	-	-
У т. ч. з країнами СНД	+113	-134,2	-2519	-1143,0	-830	-14184	-	-	-	-	-	-	-
з них: з Росією	+671	+1347	+1251	+5703,1	+21708	+25189	-	-	-	-	-	-	-
з іншими країнами світу	-6,6	-151,3	-22,4	+3464,3	-1927	-3580	-	-	-	-	-	-	-

Обсяги експорту тихих вин у 2005 році порівняно з 2000 роком зросли більше, ніж у два рази, коньяку - більш ніж у 28 разів, ігристого вина – більш ніж у 1,7 раза (табл.2). Середньорічні темпи зростання за період 2001-2005 рр. склали по вину тихому 116%, по ігристому – 112, по коньяку – 195,4%.

Таблиця 2

Обсяги експортованої винопродукції, її динаміка та напрям поставок за роками, тис. дал

Найменування продукції	Обсяги експорту, всього			Темпи зростання експорту, %		Питома вага продукції в країні СНД	
	2000 р.	2005 р.	2006 р.	середні за 2001-2005 рр.	2006 р. до 2005 р.	2000 р.	2006 р.
Вина тихі*	728,5	1535,1	1419,2	116,0	92,5	98,3	97,5
Ігристі	233,2	411,1	358,8	112,0	87,3	13,9	66,5
Коньяк**	3,1	88,4	137,0	195,4	155,0	100,0	92,2

*Без обліку виноматеріалів

**Без обліку коньячних спиртів

Тенденція в експорті вина тихого й ігристого, що спостерігалася в 2006 році, відрізняється: має місце зниження на 7,5 і 12,7% відповідно. Високі темпи зростання експорту по коньяку залишаються, проте і тут спостерігається зниження порівняно з середніми темпами за період 2001-2005 років.

Структура експорту характеризується так: у 2005 році тихі вина в загальному обсязі експорту займали 78,4%, ігристі – 21%, у 2006 році - 77 і 19,5% відповідно. Серед тихих вин у 2005 р. на столові вина припадало 51,1%, а на міцні – 48,9%, у 2006 році – відповідно 53,4 і 46,6 %.

Отже, в експорті тихих вин переважають столові і має місце тенденція збільшення їх питомої ваги.

В експорті винопродукції найбільшу питому вагу по всіх видах її займають країни СНД, головним чином Росія. При цьому тихі вина, що експортувалися в країни СНД в 2005 році, займали 86,7%, ігристі – 53,4% від відповідних загальних обсягів експорту цих продуктів, а в 2006 році – 97,5 і 66,5 % відповідно. Обсяги експорту коньяку на початку даного періоду

були невеликі - 3,1 тис. дал, проте до 2006 року експорт його став значним і склав 137 тис. дал. Експортується коньяк, головним чином, в країни СНД, а готовий до вживання коньяк - 98,9% від загальної величини вивозу коньяку в 2005 році і 92,2 % - в 2006 році. Таким чином, країни СНД при експорті виноробницької продукції є основними партнерами України.

Традиційні для українського ринку винопродукції кріплені вина мало поширені на європейському ринку і є незвичною продукцією для західного споживача. Експорт українських високоякісних вин з такими найменуваннями, як „Портвейн”, „Херес”, „Мадера” та інші в ці країни буде неможливий у зв'язку із заборонними заходами, регламентованими чинним законодавством ВТО, до яких належить угода по торгових аспектах прав інтелектуальної власності.

Столові вина України за терміном зберігання не можуть конкурувати з аналогічною продукцією на світовому ринку.

Як показав аналіз виробництва і споживання вина виноградного в провідних виноградарських країнах світу, існує надлишок вина. Одним з напрямів скорочення надлишків вина є розширення ринків збуту за рахунок збільшення експорту не тільки у ті країни, де виноград не вирощується, а й у ті, де він вирощується. Збільшення імпорту винопродукції до України і співвідношення обсягів реалізації винопродукції та обсягів її ввезення підтверджує цю тенденцію.

Імпорт вина в обсязі споживання в 2006 році склав 45,4%, ігристих вин – 1,5%, коньяку – 15,4%. Спостерігається тенденція зростання імпорту по всіх видах винопродукції: по вину питома вага виросла в 2006 році більш ніж у 4 рази, по коньяку – майже у 2 рази. Це свідчить про загрозу імпорту вітчизняному виробництву та необхідність використання заходів щодо його захисту.

Обсяги імпорту всіх видів винопродукції у 2005 році порівняно з 2000 роком зросли (табл. 3): вин тихих - у 3,1 раза, ігристих – 14,5, коньяку – в 13,7 раза. В 2006 році темпи зростання обсягів ввезення тихих вин і коньяку порівняно з 2005

роком значно збільшилися, а ігристого – знизилися, хоча залишаються дуже високими. Спостерігається експансія внутрішнього ринку виноробницькою продукцією зарубіжного виробництва. Переважна частина винопродукції поставлялася з країн СНД (Молдови, Грузії, Азербайджану, Вірменії).

Таблиця 3

Обсяги імпорту винопродукції, її динаміка і джерела поставок за роками, тис. дал

Найменування продукції	Обсяги імпорту, всього			Темпи зростання імпорту %		Питома вага продукції з країн СНД	
	2000 р.	2005 р.	2006 р.	середні за 2001-2005 рр.	2006 р. до 2005 р.	2000 р.	2006 р.
Вина* тихі	507,5	1577,3	4299,6	125,5	272,6	94,5	96,2
Ігристе	2,6	37,7	53,7	170,7	142,4	46,1	77,1
Коньяк**	76,5	183,2	291,3	183,7	159,0	52,7	254,0

*Без обліку виноматеріалів

**Без обліку коньячних спиртів

Структура імпорту в 2005 році характеризується таким чином: тихі вина в загальному обсязі імпорту займали 98,3%, ігристі – 1,7%, у 2006 р. відповідно 98,1 і 1,2, а виноматеріали – 0,7%. Збільшуються обсяги ввезення готової продукції, скорочується ввезення виноматеріалів. У 2005 році серед тихих вин на столові припадало 87%, а на міцні – 13%, у 2006 році питома вага столових вин становила 93,8, а міцних – 6,2%. Обсяги і питома вага столових вин збільшуються. В імпорті винопродукції домінуюче положення по всіх її видах займають країни СНД, з яких превалюють поставки з Молдови. Таким чином, країни СНД є основними партнерами України не тільки в експорті, а й при імпорті виноробної продукції.

Структура імпорту спиртних напоїв, отриманих перегонкою вина виноградного і вичавлювань винограду, в 2006 році була такою: коньяки – 13%, коньячні спирти – 85,4, інша продукція - 1,6%. Ввезення коньячних спиртів росте випереджаючими темпами в порівнянні з імпортом готової продукції.

Протягом усього періоду 2001-2006 рр. торгове сальдо по всій сукупності виноробної продукції, включаючи виноматеріали та коньячні спирти, було негативним і в 2006 році воно виросло порівняно з 2000 роком у 46,3 раза, склавши 53807,7 тис. дол. США, тоді як у 2000 році його величина становила тільки 1161,7 тис. дол. США. Зростанню негативного торгового сальдо сприяють випереджаючі темпи зростання імпорту в порівнянні з експортом, негативне торгове сальдо свідчить про незбалансованість зовнішньоторговельних операцій по виноробній продукції і необхідність подолання його шляхом нарощування експорту випереджаючими імпорт темпами, а також про незбалансованість сукупних параметрів попиту і пропозиції на зовнішньому та внутрішньому ринках.

Таким чином, якщо підвести короткі підсумки результатів аналізу зовнішньоторговельної діяльності України у сфері торгівлі винопродукцією, то з'ясовується, що Україна переважно імпортує з країн СНД як готову продукцію, так і виноматеріали, коньячні спирти.

Структура взаємостосунків має позитивний характер з погляду на те, що Україна не є сировинним придатком, а виробляє та експортує в основному готову продукцію. Це означає, що зарубіжні покупці оплачують вітчизняним виробникам витрати виробництва і закладений в ціні прибуток.

Стратегічним напрямом у досягненні балансу є збільшення експорту, в першу чергу в Російську Федерацію, де українська винопродукція вже має свою нішу, вона відома, конкурентоспроможна за якістю, оформленням і в ціновому відношенні, з одного боку, з іншого – необхідно розширювати інші ринки збуту з метою диверсифікації експорту.

Висновки.

1. В умовах зростаючого перевиробництва винопродукції питома вага експорту в обсягах виробництва поки ще невелика і не має тенденції до зростання, що свідчить про невикористані можливості підприємств-експортерів, відсутність

експортної стратегії підприємств, спрямованої на збільшення їх присутності на ринку.

2. В умовах глобалізації світового ринку вина необхідно розв'язати наступні проблеми експорту винопродукції:

- підвищення конкурентоспроможності столових вин і збільшення терміну їх зберігання до 1 року;
- привести найменування вин у відповідність з угодою по торгових аспектах прав інтелектуальної власності;
- активізувати роль держави в просуванні продукції на нові ринки через підтримку державою проведення виставок, ярмарків, дегустацій та ін.;
- диверсифікації експорту з метою розширення географії ринків збуту.

3. Необхідний захист вітчизняного виробника інструментами, дозволеними у світовій практиці.

4. Незбалансованість сукупних параметрів попиту і пропозиції на зовнішньому і внутрішньому ринках необхідно подолати шляхом нарощування експорту темпами, що випереджають імпорт при його обмеженні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Матчина І.Г. Український ринок винопродукції: експансія і конкуренція // Виноград. Вино, 2000 - № 2. – С. 7.

2. Матчина І.Г., Бузні А.Н. Виноградо-винодельческий рынок Украины в условиях либерализации международного рынка вина // Виноград и вино России.- 2000. – С. 38-39.

3. Матчина І.Г., Бузні А.М. Шляхи регулювання імпорту винопродукції в Україні // Виноград Вино, 2001. - № 5. – С. 3-5

4. Тінтулов Ю.В. Вплив СОТ на розвиток ринку виноробної продукції // Економічна теорія: сучасні проблеми розвитку сфери товарного обігу: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Тези доповідей (24-25 жовтня 2002 р.). Відп. ред. В.Д. Лагутін: У 2 ч. – К., 2002. Ч. 2. – С. 228-230.